

D Z I E Ł A
JANA SNIADOCKIEGO.

TOM TRZECI.

D N I E T A

Za pozwoleniem Cenzury Rządowej.

TOH TRNCH

Drukiem Breitkopfa i Härtels w Lipsku.

DZIEŁA

Jana Sniadeckiego.

WYDANIE NOWE

MICHAŁA BALIŃSKIEGO.

TOM III.

W WARSZAWIE,

NAKŁADEM

AUGUSTA EMMANUELA GLÜCKSBERGA,
Księgarza przy ulicy Miodowej, N° 497.

1837.

P R Z E M O W A.

Uniwersytet Wileński jest zgromadzeniem uczącym, i razem Władzą Krajową Sądową i Administracyjną, przez Akt potwierdzenia 4. Kwietnia 1805. v. s. i przez Ustawy Monarsze 18. Maja tegoż roku, pod zawiadywaniem Kuratora, a zwierzchnością Ministra Oświecenia; ustanowioną do rzędu nad szkołami i zakładami edukacyjnymi w dziewięciu guberniach jego Wydział składających, to jest: Wileńskiej, Grodzieńskiej, Mińskiej, Wołyńskiej, Podolskiej, Rijowskiej, Witepskiej, Mohilowskiej i Białostockiej. Pod dwojakim tym względem obowiązany przez ustawy Monarsze w artykule XII. do dwóch Sessyi publicznych na rok, a przez artykuł X. do jednej co miesiąc Sessyi Akademickiej samym naukom poświęconej; ułożył sobie tenże Uniwersytet prace szkolne z początkiem Września zaczynane, dnia 15. tegoż miesiąca jako

w dzień Koronacyi *Wskrzesiciela* swego *ALEXANDRA I.* publicznem posiedzeniem otwierać; ostatnich zaś dni Czerwca zamykać je z równą uroczystością: nadto zdarzenia znakomitsze przez podobne posiedzenia święcić i obchodzić. Gdy przez wybór wolny Zgromadzenia wyrokiem Monarchy potwierdzony, dostał mi się zaszczyt Urzędu Rektora, należało do mnie też posiedzenia zagajać: a w tych zagajeniach nie uchybić ani uszanowaniu publiczności, ani powadze Uniwersytetu. Jeżeli ten rodzaj mowy nie jest z siebie powabny; jest zawsze trudny dla człowieka nie lubiącego, ani się z cudzemi myślami popisywać, ani swoich powtarzać. Obratem więc sobie za materyą zagajień naprzód: wynurzenie czci i wdzięczności Uniwersytetu dla Monarchy jako wspańiałego swego *Odnowiciela*, jako dobroczynnego dla nauk i oświaty krajowej *Opiekuna*. Powtóre: uwielbienie ludzi zmarłych, którzy się albo nauką do sławy, albo przywiązaniem do dobra Uniwersytetu *Wileńskiego* przyłożyli. Po trzecie: zachęcenie do usilności i przykładowego sprawowania się młodziei szkolnej, tudzież udzielanie jej potrzebnych rad i przestroóg. Po czwarte: opowiadanie rocznych dziejów i ważniejszych robót w Uniwersytecie i w Szkołach jego wydziału. Uwagi zaś i postrzeżenia w naukach, jakie mi się zdawały potrzebne, posłużyły do rozpraw czytanych na Sessyach Aka-

demickich, które się dnia 13. każdego miesiąca odbywać zwykły. Te ostatnie pisma przyłączyłem do urzędowych zagajen, i przydałem niektóre albo już dawniej przezemnie ogłoszone, albo nigdzie jeszcze nie czytane; rozumiejąc że być mogą uczącym się przydatne. Pożytki bowiem garnącej się do nauk krajowej młodzi były zawsze pierwszym zamiarem wszystkich moich prac i usiłowań,łożonych przez czterdzieści dwa lat mego Literackiego życia. Ale dla człowieka publicznego nie dosyć jest mieć dobrą chęć i zamiar; trzeba je nadto w wypełnionych obowiązkach pokazać na jaw, a przy nich należytą w robieniu rzeczy umiejętność. Niezdatność w krajowym urzędniku nie tylko jest wadą i przyganą, ale nawet głównym występkiem; bo interes kraju tak można zgubić nieprawością i lenistwem, jak nieumiejętnością rzeczy. I wtenczas najlepsze intencye nie tylko nie są zaletą i wymówką; ale owszem potępieniem człowieka; bo kto prawdziwie chce dobrze dla kraju, nie powinien się podejmować tego, do czego się nie usposobił. Przez ośm lat sprawowanego urzędu bacząc na to niewątpliwe prawidło moralności, na klęski i nieszczęścia wynikające z jego przestąpienia; potrafiłem uniknąć złudzeń miłości własnej w tem, że nie zawsze mogąc skutecznie pomódz dobru nauk i Instrukcyi krajowej, przynajmniej mi się udało im nie za-

szkodzić? To zagadnienie sprawiedliwa Publiczność rozwiąże: pod której sądem są i moje urzędowe sprawy, i myśli w terażniejszym zbiorze zawarte.

Pisałem w Wilnie dnia 6. Listopada roku 1814. v. s.

Jan Sniadecki.

R E J E S T R rzeczy zawartych w Tomie III.

Z A G A J E N I A.

Karta.

Zagajenie 12. Marca roku 1807. v. s. O do- brodziejstwach Monarchy dla oświecenia, i ztd wynikających obowiązkach Uniwersy- tetu.....	1
Zagajenie 28. Czerwca roku 1807. v. s. O do- brodziejstwach pokoju, a szkodliwych sku- tkach wojny dla nauk, z powodu zawartego pokoju w Tylży	5
Zagajenie 15. Września roku 1807. v. s. Po- równanie ALEXANDRA I. z innemi Monar- chami Rossyjskiemi w sprawie nauk i oświe- cenia. Zamiary i obowiązki publicznego nau- czycielstwa. Zachęcenie młodzi do pilności i do przykładowego życia	10

Mowa 27. Kwietnia roku 1808 v. s. przy otwarciu Kommissyi Wilenskiej dla funduszów edukacyjnych: o Instrukcyi publicznej, jej dawnej chwale i pożytkach w Polsce: o potrzebie i świętości funduszów na to przeznaczonych; i o złem obywatelstwie krzywdzących te fundusze.....	16
Zagajenie 28. Czerwca roku 1808. v. s. Wyłożenie prac i zatrudnień Uniwersytetu w upłynionym roku szkolnym.....	24
Zagajenie 15. Września roku 1808. v. s. O staranności, jaką winny mieć wszystkie wydziały nauk o pożytki uczniów skarbowych.....	33
Zagajenie dnia 30. Czerwca roku 1809. v. s. Sprawa z robót Uniwersytetu w roku szkolnym upłynionym.....	37
Zagajenie dnia 15. Września 1809. v. s. Pokój z królestwem Szwedzkim. O pożytkach oświecenia i znakomitych Monarchy dla niego dobrodziejstwach.....	46
Zagajenie dnia 15. Września 1810. Że doskonalenie wszystkich władz umysłowych przez rozmaite nauki jest warunkiem prawdziwego oświecenia. Przemowa do młodzi szkolnej.....	53
Zagajenie 30. Czerwca roku 1811. v. s. Dzieje Uniwersytetu w roku upłynionym. Pożegnanie i rady dane uczniom wychodzącym z Uniwersytetu.....	60

Zagajenie 13. Września 1811. v. s. O Instrukcyi religijnej.....	73
Zagajenie 30. Czerwca 1813. v. s. Żywot Piotra Hrabiego Zawadowskiego pierwszego Ministra narodowego oświecenia w Cesarstwie Rosyjskiem.....	86
Zagajenie 13. Września 1813. v. s. Dzieła łaskawości ALEXANDRA I. przy pomyślności oręza.....	97
Zagajenie 30. Czerwca 1814. v. s. Zaspokojenie Europy po dwudziesto-kilkoletniej walce, jest nadzwyczajnem dziełem osobistych cnót ALEXANDRA I.....	100
Zagajenie dnia 13. Września 1814. v. s. Zachęcenie młodzi do pracowitości, i do gospodarnego użycia czasu przez wielkie ztąd korzyści, okazujące się we wszystkich porach i przygodach życia.....	106

ROZPRAWY w NAUKACH.

I. O Obserwacyach Astronomicznych. Potrzeba i użycie tych obserwacyi.....	117
Ich przymiot i podział.....	122
Sposoby i pomocy w ich robieniu.....	126
Przeszkody i poprawy w obserwacyach zachodzące.....	137
Przełożenie wyrazów astronomicznych.....	142

II.	Konkurs do Katedry Wymowy i Poezyi w Imp. Uniwersytecie Wileńskim.....	145
	Uwagi nad pismem Konkursowem i jego krytyką.....	148
III.	O nauk matematycznych początku, znacze- niu, i wpływie na oświecenie powszechne.	164
IV.	Podział nauk matematycznych: i katedry tych umiejętności.....	183
V.	O języku narodowym w Matematyce.....	194
	Przełożenie wyrazów zachodzących w Mate- matyce wyższej.....	205
VI.	O Metafizyce.....	211